

ע"פ 3652/14 - מוחמד כנעאני נגד מדינת ישראל

בבית המשפט העליון

ע"פ 3652/14

לפני: כבוד השופט י' דנציגר
כבוד השופט נ' סולברג
כבוד השופטת ע' ברון

המערער: מוחמד כנעאני

נ ג ד

המשיבה: מדינת ישראל

ערעור על הכרעת הדין של בית המשפט המחוזי בתל אביב-יפו בת"פ 14236-04-12 מיום 27.3.2014 ועל גזר הדין מיום 10.4.2014 שניתנו על-ידי סגן הנשיאה, ד"ר עודד מודריק

תאריך ישיבה: י"ד בכסלו התשע"ו (26.11.2015)

בשם המערער: עו"ד ששי גז; עו"ד שירן גולברי; עו"ד עלאא אלדין
עתאמנה

בשם המשיבה: עו"ד עדי שגב

פסק דין

השופט נ' סולברג:

עמוד 1

1. המערער, מוחמד כנעאני, הורשע בשתי עבירות שוד; האחת, שוד בנסיבות מחמירות (בנשק ובחבורה) לפי סעיף 402(ב) לחוק העונשין, התשל"ז-1977 (להלן: החוק), והשניה, ניסיון שוד בנסיבות מחמירות (בנשק) לפי סעיף 403 בנסיבות סעיף 402(ב) לחוק. כמו כן הורשע כנעאני בחבלה בכוונה מחמירה (גרם חבלה חמורה) לפי סעיף 329(א)(1) לחוק. על הכרעת דין זו וכמו כן על גזר הדין שבעקבותיה נסוב הערעור שלפנינו.

2. הרשעתו של כנעאני היא בגין שתי פרשיות, באחת התבצע שוד מונית ובשניה ניסיון לשוד מונית. הפרשה הראשונה ארעה ביום 29.10.2010, והשניה ימים אחדים לאחר מכן, ביום 4.11.2010. הרשעתו של כנעאני במעשים מבוססת על מארג של ראיות נסיבתיות, אשר לדעת בית המשפט המחוזי בהכרעת הדין די בו כדי להביא להרשעתו. הערעור שלפנינו מתמקד בעיקר במישור העובדתי ובפרשנותן של הראיות הנסיבתיות: עיקרו נעוץ בטענה שהמכלול של הראיות אינו מספיק על מנת להשתכנע מעבר לספק סביר כי כנעאני הוא אשר ביצע את המעשים הנדונים.

תמצית האירועים

3. ביום 29.10.2010, סמוך לשעה 21:15, עלה נוסע על מונית ברמת אביב שבתל-אביב, נהגה היה אלי שמש. הנוסע ביקש מן הנהג להסיעו לרמת השרון, במהלך הנסיעה שילם עבורה 50 ₪, והכווין את שמש אל רחוב השרף שברמת השרון, בקצה האזור העירוני. שם דרך הנוסע אקדח שהחזיק בידו, כיוון אותו אל שמש, הורה לו לעצור, ומשזה עצר, הצטרף אדם נוסף למונית ובסיועו הורה הנוסע לשמש לצאת מן המונית. הנוסע כפת את שמש ברגליו, התיישב במושב הנהג ונמלט מן המקום עם המונית, כשעמו גם חפצים יקרי ערך נוספים של שמש (פרשה זו תכונה להלן: פרשת שמש).

4. ביום 4.11.2011, לאחר שעת חצות, התרחשה הפרשה השניה. נוסע עלה על מונית ברחוב אבן גבירול 30 בתל אביב, נהגה היה אבנר ניסן. הנוסע ביקש מניסן להסיעו ל"אזורי חן" בצפון תל אביב, במהלך הנסיעה שילם עבורה 50 ₪, והכווין את ניסן אל "אזור המכללות" (רחוב שושנה פרסיץ' בתל אביב). הנוסע הורה לניסן לעצור את המונית ובאיומי אקדח שהצמיד לרקתו דרש ממנו לסגור את חלונות המונית. ניסן סירב, הסתובב לאחור והכה את ידו הימנית של הנוסע שאחזה באקדח. בתגובה, לחץ הנוסע על ההדק וירה קליע שפגע בירכו הימנית של ניסן. ניסן החל לנסוע, הנוסע פתח את דלת המונית וקפץ ממנה כשהיא נוסעת במהירות של כ-30 קמ"ש. ניסן הובהל לבית החולים, שם אובחנו בירכו פצע כניסה ופצע יציאה. נגרם לו שבר מרוסק והוא נזקק לניתוח דחוף (פרשה זו תכונה להלן: פרשת ניסן).

5. על העובדות האמורות אין חולקים, אלא על השאלה מי היה אותו נוסע בשתי הפרשיות. המשיבה האשימה את כנעאני בביצועם של שני המעשים, וזאת מתוך הסתמכות על מארג של ראיות נסיבתיות שיפורטו להלן. כנעאני, מנגד, כפר במיחוס לו וטען כי לא הוא הנוסע האלמוני ששדד את מוניתו של שמש, ולא הוא ניסה לשדוד את מוניתו של ניסן. בית המשפט המחוזי שוכנע כי אכן כנעאני הוא זה שביצע את שני המעשים, והרשיעו כאמור.

הראיות המבססות את ההרשעה

6. הרשעתו של כנעאני בשתי הפרשיות התבססה על כמה ראיות, אשר חלקן מתייחסות לפרשת שמש, חלקן לפרשת ניסן, וחלקן מצביעות על זיקה בין שני האירועים. נפתח בתיאור הראיות אשר קושרות את כנעאני דווקא לפרשה השניה,

פרשת ניסן, אשר זיקתו של כנעאני אליה הדוקה יותר; זאת משום שכנעאני נתפס כאשר הוא מחזיק ברשותו אקדח, אשר לפי קביעת בית המשפט היה זה ששימש לירי בניסן במהלך ניסיון השוד.

(א) פרשת ניסן

7. ראייה ראשונה לזיהויו של כנעאני כמבצע ניסיון השוד של ניסן, היא כי ברשותו נתפס האקדח אשר שימש לביצוע השוד. לאחר ניסיון השוד של ניסן הגיע חוקר מז"פ אל הזירה ומצא במונית של ניסן תרמיל אקדח 9 מ"מ. לבד מכך, ניסן הובהל לבית החולים ומגופו הוצאו חלקי קליע שנשלחו לבדיקה מעבדתית. ביום 17.2.2011, כשלושה וחצי חודשים לאחר אירועי השוד, נתפס אצל כנעאני במחסום משטרת אקדח חצי-אוטומטי CZ שמספרו הסידורי הושחת. האקדח נשלח לבדיקת מז"פ ועל סמכה נקבע, כי הקליע שהוצא מגופו של ניסן נורה מן האקדח.

8. כנעאני טען כי ראייה זו אינה מהימנה דיה: ראשית, אין ודאות שהקליע שנבדק אכן היה זה שהוצא מגופו של ניסן. חוקר המשטרה קיבל קליע זה מאחות בית החולים, אך הוא לא תיעד את שם האחות וזו לא הובאה לעדות. שנית, בהודעותיו למשטרה טען אלי שמש כי האקדח ששימש לאיום עליו היה כסוף, ואילו האקדח שנמצא ברשותו של כנעאני הוא שחור. לא יתכן אפוא שאקדח זה שימש לשוד בפרשת שמש, ומכיוון שלעמדת המשיבה בוצעו שני מעשי השוד על-ידי אותו שודד ובאותו כלי נשק, הרי שלא יתכן שהוא שימש לניסיון השוד גם בפרשת ניסן.

9. בית המשפט דחה את השגותיו של כנעאני על זיהוי האקדח כזה ששימש במעשי השוד. לגבי זיהוי הקליע, נקבע כי האפשרות שמישהו הוציא מחדר הניתוח קליע שלא הוצא מגופו של ניסן, הניח אותו במיכל פלסטיק, ותיעד בו את שם הנפגע להיות ניסן, היא אפשרות דמיונית. לגבי צבעו של האקדח, אין לייחס חשיבות רבה להתרשמותו של שמש מן האקדח תוך כדי מעשה השוד, שעה שהוא מצוי בלחץ ואחוז בהלה. מעבר לכך, בנקודות מסוימות צבעו של האקדח משופשף באופן שמותיר מראה של צבע כסוף. שלישית, ובכך העיקר – היות ובדיקות מז"פ הוכיחו כי מאקדח זה נורה הקליע שפגע בניסן, אין כל ספק שזהו האקדח ששימש את השודד בפרשת ניסן, ללא תלות בשאלת הזיהוי של שמש את האקדח ששימש בפרשת השוד שלו.

10. ראייה נסיבתית שניה היא איכוני תקשורת של כנעאני. כנעאני החזיק באותה תקופה בשני מכשירים סלולריים ואיכונם הצביע על כך ששהה באזור שבו עלה השודד למונית, כשלוש שעות לפני השוד. לעמדת המשיבה יש לראות בכך ראייה נסיבתית לסיור מקדים לקראת השוד. עוד מסתמכת המשיבה על כך שבמהלך זמן זה התקשר כנעאני לאדם בשם איהאב, שהוא בעל מוסך בכפר ליד טול כרם. על משמעות השיחה עם איהאב ארחיב בהמשך.

11. ראייה נסיבתית שלישית היא פנייתו של כנעאני לקבלת טיפול רפואי בבוקר שלמחרת השוד. ביום 4.11.10 סמוך לשעה 10:00, פנה כנעאני למרפאת קופת החולים בכפר קרע והתלונן על כך שבבוקרו של יום ובהיותו בעבודה עיקם את רגלו הימנית, והדבר גרם לו לכאבים ולמגבלת דריכה על כף הרגל. הוא הופנה לטיפול בבית החולים הלל יפה בחדרה, ושם אובחנה נפיחות ורגישות בקרסול. בהודעתו במשטרה מסר ניסן כי השודד קפץ מן המונית בזמן שזו היתה בנסיעה במהירות של כשלושים קמ"ש, ורץ בינות לשיחים שבצד הכביש. לטענת המשיבה, הפציעה בקרסול של כנעאני מתאימה, בטיבה ובנסיבותיה, לאפשרות שהוא השודד.

12. הראיות הקושרות את כנעאני לשוד המונית של שמש הן בעיקר ראיות מתחום מחקרי התקשורת. איכוני שני המכשירים הסלולריים של כנעאני מלמדים, כי כשעה וחצי לפני השוד שהה כנעאני באזור בו התרחש השוד ברמת אביב. במהלך הזמן שבו התרחש השוד, בשעה 21:50, אוכן הטלפון באזור צומת הכפר הירוק, שם התקשר כנעאני לאדם בשם אשראף זחאלקה, בן דודו של כנעאני, תושב השומרון. לפי עדותו של שמש, בשעה זו ובאזור זה התקשר הנוסע במונית וניהל שיחה שנשמעה כשיחה עם חברתו. לאחר מכן, בשעה 22:28, אוכן הטלפון באריאל, ובשעה 22:33 אוכן באזור הר ברכה שבשומרון. הרכב עצמו אותר באמצעות מכשיר איתוראן החל מהשעה 22:59, אז התקבל דיווח מהמשטרה למוקד חברת איתוראן על אודות השוד. הרכב אותר בסמוך לכפרים בנפת טול כרם. במהלך הערב, בשעות 19:51 (לפני מועד השוד) ו-22:33 (לאחריו) שוחח כנעאני עם איהאב, בעל המוסך מאזור טול כרם.

(ג) הדמיון בין האירועים

13. המשיבה ביססה את האישום גם על קווי דמיון בין הפרשיות. בשתייהן עלה השודד על המונית בטבורה של עיר ובנסיבות שאינן מעוררות חשד. בשתייהן ביקש השודד מן הנהג להסיעו ליעדים שאינם עשויים לעורר חשד, ובמהלך הנסיעה הוליך את נהג המונית אל מקום מבודד, בשעות שאין בהן ולא צפויה בהן תנועה של עוברים ושבים. בתחילת הנסיעה ניתן תשלום של 50 ₪; השוד בוצע באיום באקדח, בליווי הסבר לנהג שכדאי לו לשתף פעולה ולא להתנגד. הפרשיות אף התרחשו בסמיכות זמנים.

14. בית המשפט קבע כי הדמיון בין האירועים אמנם אינו עולה כדי "שיטה", אך הוא מחזק, כעניין נסיבתי, את המסקנה "שיש לשודד שביצע שוד אחד, זיקת קשר מובהק לשוד השני" (עמוד 27 להכרעת הדין). לכך צרף בית המשפט נקודת דמיון נוספת בין האירועים, והיא שבעת התרחשותם התקשר כנעאני אל אותו איהאב, בעל מוסך באזור טול כרם, שעשוי להיות זה שאליו הועברה המונית השדודה.

גרסתו של כנעאני בנוגע לראיות הנסיבתיות

15. בית המשפט המחוזי התרשם מכלל הראיות הנסיבתיות, כי כנעאני הוא זה שביצע את מעשי השוד בשתי הפרשיות. התרשמות זו היתה מבוססת גם על כך שמאידך גיסא, הסבריו של כנעאני לראיות הנסיבתיות השונות לא היו מהימנים ולא סבירים.

16. באשר להימצאות האקדח ברשותו, סיפר כנעאני כי מצאו. לפי סיפורו, יצא ביום 17.2.2011 עם חברו לבילוי. בכוונתם היה לבלות במועדון בתל-אביב, אך משום-מה החליטו השניים שהדבר אינו מתאים להם. על כן שתו קפה או אכלו גלידה באיזה שהוא מקום באזור צומת ראם (צומת מסמיה) ומשם נסעו חזרה לכפר קרע. בדרך חזרה עצרו השניים על אם הדרך, משום שכנעאני ביקש להטיל את מימיו. הוא עשה כן ליד תחנת אוטובוס. אגב כך הבחין בחפץ מונח על הקרקע וכשנטל אותו והביאו למכונית, התברר לו שזה אקדח. הוא הסתיר את האקדח במכונית (מבלי לגלות את דבר המציאה לחברו) תוך כוונה למסור את הנשק למשטרה. אלא שלהוותו, בכביש 65 בצומת מחצבות ורד, נעצרו במחסום משטרה והשוטרים במחסום גילו את האקדח ברשות כנעאני.

17. גירסה זו של כנעאני נתפסה על-ידי בית המשפט המחוזי כתמוהה ובלתי סבירה, משום שלא מובן מדוע ולמה הרחיקו השניים מתל-אביב עד לצומת מסמיה; כיצד יתכן שבעל האקדח ישאיר אותו חשוף על הקרקע מאחורי תחנת אוטובוס; מדוע הסתיר כנעאני את האקדח מחברו; ומדוע כשנעצרו במחסום המשטרה לא גילה את דבר מציאת האקדח למשטרה - גם לא בעת החיפוש - עד שזה נתגלה ונתפס על-ידי שוטרים, שהרי לטענתו תכנן למסרו למשטרה. על התמיהות הללו נוספה העובדה שכאשר התבקש כנעאני להצביע על נתיב הנסיעה ומקום מציאת האקדח, סירב לעשות כן, בעקבות עצת עורך-דינו.

18. כנעאני נשאל גם על שיחותיו עם איהאב בעל המוסך. כנעאני טען שאיהאב הוא בעל מוסך לעבודות חשמל ופחחות רכב, שהוא נוהג לתקן אצלו את רכבו, וכי אין ביניהם קשר מעבר לכך. בעניין זה תהה בית המשפט המחוזי לפשר השעות המאוחרות שבהן התקשר כנעאני לאיהאב, שכן הדעת נותנת שאין אדם מתקשר לבעל המוסך שלו באישון לייל.

19. גרסת כנעאני בחקירתו בנוגע לפציעתו היתה כי עיקם את רגלו בעבודתו כחשמלאי. נסיבות הפציעה לא היו זכורות לו. בחקירה נוספת הוסיף כי החליק במדרגות בזמן העבודה, אך לא ידע לציין באיזה מקום עבד בעת שנפצע, ולא ידע להסביר מדוע מעסיקו (שהוא אחיו) איננו יודע דבר על פציעתו בזמן העבודה ועל כך שפנה לטיפול רפואי בבית החולים. דברים אלו לא הניחו את דעתו של בית המשפט המחוזי, ונתפסו על-ידו כבלתי אמינים.

20. בית המשפט המחוזי קבע כי הסבריו של כנעאני על אודות הימצאותו בשתי הזירות של מעשי השוד, לפי מחקרי התקשורת, כמו גם הסבריו בנוגע להימצאותו בשומרון ביום השוד של שמש, אינם מניחים את הדעת ואינם אמינים.

21. כנעאני טען לקיומו של ספק סביר באשמתו, בשים לב לקיומו של חשוד חלופי בביצוע העברה, לכל הפחות בפרשת ניסן. חשוד זה, שוהאנה שמו, נעצר בגין מעשי שוד מונית אחרים באותה תקופה, ובראשית החקירה המשטרתית אכן נפל עליו החשד. במסגרת מסדרי זיהוי, זיהה ניסן את שוהאנה כשודד בביטחון רב, אלא שהסתפק בדבר משום שזקנו של שוהאנה היה שונה מזקנו של השודד כפי שזכר אותו. בית המשפט המחוזי דחה את האפשרות ששוהאנה הוא השודד בפרשת ניסן, מן הטעם ששוהאנה וידידו מוחמד עודה - שהם תושבי איו"ש - עוכבו בידי סיור משטרה ביום 3.11.2010 בשעה 21:28 ברחוב הר ציון בתל אביב. לאחר שהתברר שהם שוהים בלתי חוקיים, הועברו לתחנת המשטרה ולאחר מכן הוסעו למחסום מכבים על-מנת להחזירם לשטחי איו"ש. לאחר דין ודברים עובדתי, הכריע בית המשפט המחוזי ששוהאנה הוסע למחסום מכבים רק בסביבות השעה 23:30. היות ושוד המונית התרחש כשלושת רבעי שעה בלבד לאחר מכן, בלתי אפשרי הוא ששוהאנה הוא שביצע את המעשה. למעלה מן הצורך דן בית המשפט גם בכך שניסן זיהה את שוהאנה כמבצע השוד, וקבע כי ניתן לומר שזיהוי זה - הגם שנעשה ברמת ודאות גבוהה - היה שגוי, בין היתר נוכח הדמיון הרב שבין כנעאני לשוהאנה.

22. על סמך מכלול הראיות הנסיבתיות הללו, ובהעדר אמון בהסברו החלופי לגביהן, הרשיע בית המשפט המחוזי את כנעאני. בית המשפט המחוזי דן בכמה סוגיות נוספות שלגביהן נחלקו הצדדים: סוגיה אחת היא משמעותם של דברים שאמר כנעאני בפני מדובבים; סוגיה שניה היא משמעותם של מחדלי חקירה שונים שכנעאני טען להם. אפרט מחלוקות אלו.

23. לפני בית המשפט המחוזי הוצגו תְּכֹתוֹבֵי שיחות שונות שערך כנעאני עם מדובבים ששהו עמו במעצר, וכן דוחות שערכו המדובבים הללו לאחר מעשה. אין חולק על כך שכנעאני לא חשד בכך שמדובר במדובבים, אך על פרשנות תְּכֹתוֹבֵי השיחות נסובה מחלוקת. בעניינן של שיחות אלו יש גם מחלוקת עובדתית מסוימת, שכן ההקלטה אינה באיכות טובה ויש פערים מסוימים בין ההקלטה ובין עדויות המדובבים עצמם והדוחות שערכו. מכל מקום, לעמדת המשיבה ניתן לראות בתְּכֹתוֹבֵי השיחות מעין ראשית הודיה במעשים. דבר זה נלמד מביטויים שונים של כנעאני על אודות המיוחס לו, כגון "אכלתי אותה", "עושים שטויות" וכיוצא באלו. לעומת זאת, עמדת כנעאני היא כי אין לראות בביטויים הללו ראשית הודיה; לטענתו הם משקפים חוסר אונים, ותחושה ש'תופרים' לו תיק. בנוגע לביטויים מסוימים טען כנעאני כי הללו כלל לא נאמרו; הם לא נקלטו במכשירי ההקלטה, והמשיבה הסתמכה בעניינם רק על דיווחי המדובבים, שאין להעדיף את גרסתם. לא זו בלבד, אלא שמחלק מתְּכֹתוֹבֵי השיחות ניתן להסיק באופן מפורש שכנעאני כופר באשמתו, ודבר זה מחזק את גרסתו-שלו.

24. בנקודה זו הכריע בית המשפט כי אין לייחס לתְּכֹתוֹבֵי השיחות הללו משמעות מפלילה. חלק מאמרתיו של כנעאני הובנו אמנם על-ידי בית המשפט באופן המעורר "חשד כבד", אך לא באופן שניתן לייחס להן הודאה, וספק אם ניתן לייחס להן אפילו ראשית הודיה. מבחינה עובדתית העדיף בית המשפט להסתמך רק על התְּכֹתוֹבֵי שהופקו מהקלטות המדובב, ולא מביטויים שטען להן המדובב לאחר מעשה, שיתכן ואינו זוכר או שאינו מדייק בפרטי השיחה הארוכה. בסופו של דבר נותר בית המשפט בספק של ממש בשאלה אם אמנם השמיע כנעאני ביטויים של הודאה באוזני המדובב, ונתן למערער להנות מספק זה. לפיכך, לא הסתמך בית המשפט על נדבך ראייתי זה על-מנת להגיע להרשעה.

מחדלי חקירה

25. כנעאני טען לקיומם של כמה מחדלי חקירה, אשר בעטיים נמנעה ממנו נגישות למידע חיוני עבורו. בין מחדלים אלו מנה כנעאני את העובדה שלא הובאה מוניתו של שמש מנפת טול כרם חזרה לשטח ישראל לאחר שזוהתה באמצעות איתוראן; שהמשיבה לא זימנה לעדות את אשראף זחאלקה, בן דודו של כנעאני, החשוד כאדם הנוסף שהצטרף למערער בפרשת שמש; שלא תועד כראוי זמן השחרור של שוהאנה למחסום מכבים; שלא צולם שוהאנה באותו ארוע, באופן שניתן היה לבחון את מראה זקנו; שלא אוכנו מכשירי הטלפון של שוהאנה במועד התרחשותן של שתי פרשיות השוד, באופן שניתן היה לשלול או לאשש את מעורבותו בהן; וכן שלא נערכה השוואת ד.נ.א בין ממצאים בזירות השוד ובין שוהאנה. כללם של דברים, הטענות בדבר מחדלי חקירה התרכזו בחוסר היכולת להוכיח את מעורבותו של שוהאנה באירועי השוד, אשר לפי טענת כנעאני היה הוא, ככל הנראה, מבצעם.

26. בית המשפט המחוזי דחה טענות אלו של כנעאני. הוא לא ראה בהתנהלות המשיבה בנושאים הללו משום מחדלי חקירה, ולחלופין קבע שאין להם נפקות לגבי הגנתו של כנעאני. זאת, בין היתר, משום שבית המשפט קבע כממצא עובדתי ששעת השחרור של שוהאנה הייתה בסביבות 23:30, וממילא שוכנע שלא יתכן ששוהאנה ביצע את השוד. על כן, להעדר הבדיקה הנוספת בעניינו אין נפקות.

גזר הדין

27. על יסוד הדברים הללו, על סמך מארג הראיות הנסיבתיות ובהעדר אמון בגרסתו לגביהן, הורשע כנעאני בשוד בפרשת שמש, ובניסיון שוד וכן בחבלה בכוונה מחמירה בפרשת ניסן. בגזר הדין דן בית המשפט בערכים המוגנים

שכנעאני פגע בהם, והם זכות האדם לשלמות גופו וזכותו להגנה על רכשו, תוך שימת דגש על אופי הרכוש שהותקף: רכוש המהווה את מקור פרנסתם של מי שהותקפו. כמו כן דן בית המשפט במעשי שוד כתופעה חברתית חמורה, וביחסי הגומלין שמקיימות ביניהן שתי פרשות השוד.

28. בית המשפט הגיע למסקנה כי מתחם הענישה ההולם בפרשת ניסן, בה התבצעו הן ניסיון שוד, הן חבלה בכוונה מחמירה, נע בין תשע לחמש עשרה שנות מאסר; ובפרשת שמש נקבע המתחם בין שש לעשר שנות מאסר

ר. בתוך מתחם זה, נגזר דינו של כנעאני בפרשת ניסן לאחת עשרה וחצי שנות מאסר, מהן עשר בפועל; ובפרשת שמש נגזר דינו לשמונה וחצי שנות מאסר, מהן שבע בפועל. שש שנים מתוך העונש בפועל באישום השני נקבעו כעונש מצטבר, וארבע שנים נקבעו כעונש חופף. סך הכל, נגזר דינו של כנעאני לשלוש עשרה שנות מאסר. נוסף לעונש זה הוטל על כנעאני חיוב בפיצוי לקרבנות העבירה.

הטענות בערעור

29. כתב הערעור המפורט מכיל מגוון של טענות כלפי הכרעת הדין של בית המשפט המחוזי. הטענות עוסקות הן במהימנותן של הראיות הנסיביות, הן בפרשנותן, הן בגרסתו החלופית של כנעאני לגביהן.

(א) מהימנות הראיות וההיסק הלוגי מהן

30. ראשית מפנה כנעאני את טענותיו כלפי עצם המהימנות של חלק מן הראיות הנסיביות. בעניין זה שב כנעאני על טענותיו בעניין זיהוי האקדח והקליע. לטענתו, לא יתכן שהאקדח שנתפס אצלו שימש לשוד בפרשת שמש, משום ששמש אמר בבירור ובאופן חד-משמעי שצבעו של האקדח כסוף, בעוד שהאקדח שנתפס הוא שחור. כמו כן מטיל כנעאני ספק בקישור האקדח לפרשת ניסן, בשל אי-הוודאות של מקור הקליע שנבדק. לטענתו די בכך שחוקר המשטרה הגיע לבית החולים כשעתיים וחצי לאחר הניתוח של ניסן, וקיבל לידי קופסא שעליה הודפס מבעוד מועד שמו של המתלונן ובתוכה קליע, מבלי שנכתב עליה שמה של האחות שהכניסה את הקליע לקופסא ומבלעדי הבאתה לעדות - על מנת לפגום ברצף שרשרת המוצג של הקליע באופן המעורר ספק סביר בדבר מקורו.

31. כנעאני מפנה טענותיו גם למסקנות הלוגיות שניתן להסיק מן הראיות. באשר לאקדח שנמצא ברשותו טוען כנעאני כי מכיוון שחלפו למעלה משלושה חודשים לאחר פרשיות השוד, לא ניתן לקשור אותו אליהן רק בשל הימצאותו של האקדח ברשותו. כל שניתן לעשות הוא להרשיעו בהחזקת נשק שלא כדיון, כפי שאכן נעשה בהליך מקביל.

32. באשר לאיכונים הטלפוניים, נטען כי אין להסיק מהם שכנעאני קשור לפרשיות השוד. בכל הנוגע לפרשת ניסן אין איכונים משעת השוד עצמו, אלא משעות מספר לפניו. הימצאותו של כנעאני בתל אביב באותו ערב לא הוכחה, ואין בין איכונו באזור ובין קיום "סיוור מקדים" אלא ספקולציה בלבד. בנוגע לפרשת שמש, כנעאני אוכן בשעה שבע וחצי דרומית לרחוב קרן קיימת בתל אביב, מקום שיש בו אזורי בילוי לרוב. לאחר מכן אוכן בצומת הכפר הירוק בשעה 21:50, באזור אריאל בשעה 22:28, ולאחר מכן באזור הר ברכה בשומרון. לעומת זאת, זיהוי המונית בנפת טול כרם באמצעות האיתוראן התרחש רק בשעה 23:25, כלומר אין נתונים מקבילים על מיקום כנעאני והמונית, כך שלא ניתן להסיק על קשר בינו ובין השוד. את ביקורו באריאל הסביר כנעאני בכך שהיה באותם ימים בקשר עם בחורה שהתגוררה באריאל ושאותה ככל הנראה פגש, ואין סיבה טובה להטיל ספק בהסבר זה.

33. לטענת כנעאני, גם מפציעתו לא ניתן להסיק מסקנה מפלילה. כנעאני מסר גרסה ברורה בהקשר זה לפיה נחבל במהלך עבודתו; לעומת זאת, השודד שקפץ ממוניתו של ניסן רץ לכיוון השיחים, קרי, המשיך בריצה ולא נראה כמי שנפצע כלל. האורתופד שבדק את כנעאני העיד כי הפציעה ככל הנראה ארעה שעה-שעתיים לפני שהגיע לטיפול, וכי לא ניתן לדעת את מקורה. דבר זה אינו מתיישב עם התזה לפיה נפצע כנעאני בלילה שלפני הגעתו לבית החולים במהלך השוד.

34. כנעאני משיג גם על ההיסקים שהסיק בית המשפט מן הדמיון שבין שני מקרי השוד. לדעתו מדובר במקרים בעלי מאפיינים שונים לחלוטין, הן במישור העובדתי הן במישור היסוד הנפשי של השודד. במישור העובדתי - התבצע השוד כל פעם באמצעות אקדח שונה; בפרשת שמש הוא בוצע באמצעות שני אנשים, ובפרשת ניסן השודד היה לבדו; השוד התרחש בשעות שונות ובמקומות אחרים. במישור היסוד הנפשי, בית המשפט המחוזי קבע שבפרשת ניסן ירה השודד בניסן מתוך כוונה לפגוע בו, שכן הרשיעו בחבלה בכוונה מחמירה; לעומת זאת, מן הנסיבות בפרשת שמש עולה שלא היתה לשודד כל כוונה לפגוע בשמש, והוא הותיר אותו כפות בשטח הפתוח. נוסף על האמור, טוען כנעאני כי אין לראות בשיחה עם איהאב חוט מקשר בין הפרשיות. זאת, משום שמעדותה של אחת החוקרות עולה שהיתה קיימת אינדיקציה מודיעינית על סוחר רכבים שקיבל את המונית לרשותו, מידע אשר משמיט את החשד שאיהאב הוא זה שקיבל לידיו את המונית.

(ב) גרסתו החלופית של כנעאני

35. כנעאני טוען כי שגה בית המשפט המחוזי משקבע שגרסתו-שלו לאירועים אינה מהימנה. בעניין זה טוען כנעאני, ראשית, כי משקבע בית המשפט המחוזי שאין לראות בדברים שנאמרו בפני המדובבים כתומכים בטענת המשיבה, הרי שיש לראות בהם את הכחשתו העקבית של כנעאני במיוחד לו, ובכך יש כדי להגביר את האמון בגרסתו. שנית, מציין כנעאני שמעולם לא בוצע מסדר זיהוי או עימות בינו ובין שמש, ולא זו בלבד אלא ששמש חלף על פניו במסדרון תחנת המשטרה ולא זיהה אותו.

36. כנעאני טוען עוד שהתזה החלופית שהציג, לפיה שוהאנה הוא מבצע מעשי השוד, היא התזה הסבירה ולכל הפחות היא מעלה ספק סביר באשמתו. ראשית, שב כנעאני על כך שניסן זיהה את שוהאנה כמבצע השוד בביטחון רב ובאופן כמעט ודאי. הספק שהעלה ניסן בנוגע לזקנו של שוהאנה אינו צריך להעלות ספק בדבר הזיהוי, משום שאף חברו הטוב של שוהאנה, עודה, הסתפק בחקירתו אם התמונה שהוצגה לפניו היא אכן של שוהאנה, בשל כך שזקנו נראה שונה מבעבר. שוהאנה טען בעימות מול ניסן שכן נראה זקנו כל ימי חייו, מתוך ניסיון לבלבלו ולהעלות ספק בלבו באשר לזיהויו.

37. לטענת כנעאני, העובדה ששוהאנה נעצר ביום 3.11.2010 ונשלח למחסום מכבים אינה מספיקה על-מנת לדחות זיהוי ודאי זה. אין בידינו רישום מדויק של השעה בה שוחרר שוהאנה מהתחנה ונשלח למחסום מכבים; בית המשפט המחוזי שגה משקבע שהדבר התרחש בשעה 23:30 מבלי שנרשם במסמך משטרתי כלשהו, ועל-כן יש להניח ששוהאנה היה מסוגל לבצע את השוד, והוא אף זה שביצע אותו בפועל. מכל מקום, אין באירועים אלו כדי לשלול את זיקתו של שוהאנה לשוד בפרשת שמש, שכן לטענתו של כנעאני אין קשר בין האירועים ואין ללמוד מארוע אחד למשנהו.

38. בהקשר זה שב כנעאני וטוען כי מחדלי חקירה רבים מנעו ממנו להוכיח את התזה החלופית שהציג. כנעאני שב

על מחדלי חקירה שטען להם בבית המשפט המחוזי, ואף התייחס למחדלים נוספים לטענתו, ובהם: הפגמים והפערים בין הקלטות המדובבים והתכתובים שהופקו מהן; העובדה שגרסתו של שוהאנה בנוגע למעשיו לאחר ששוחרר ביום 3.11.2010 לא נבדקה; אי-צילום תרגיל חקירה שבוצע בין שמש וכנעאני; אי-לקיחת ד.נ.א. מבגדיו של שמש, ועוד. לטענתו, שגה בית המשפט בכך שלא נתן משקל הולם למחדלי חקירה אלו, וזאת משום ששלל מראש את אפשרות מעורבותו של שוהאנה בארועים. לפי התזה של כנעאני, מעורבותו בהחלט היתה אפשרית, ומשכך כל מחדלי החקירה האמורים מנעו ממנו לברר את האמת בנוגע למעורבותו של שוהאנה. מצבור מחדלים אלו מוביל לקיומו של חשש ממשי שמא קופחה הגנתו. בשולי הדברים טען כנעאני גם כי העובדה שנגד שותפיו הלכאוריים לעבירות (ובמיוחד זחאלקה, שהמשיבה סבורה כי הוא היה האדם הנוסף בפרשת שמש) לא הוגשו כתבי אישום מחוסר ראיות, אומרת דרשני.

39. כנעאני מעלה טענה משפטית נוספת שלא הועלתה במסגרת הכרעת הדין, והיא קיומו של היסוד הנפשי הדרוש לשם הרשעה בחבלה בכוונה מחמירה בפרשת ניסן. מכיוון שלדעת המשיבה מי שביצע את שני מעשי השוד היה אותו אדם, וברור כי השודד בפרשת שמש לא תכנן כלל לפגוע בשמש אלא רק לאיים עליו, הרי שיש להניח שגם לשודד בפרשת ניסן לא היתה כוונה כאמור, וממילא לא ניתן להרשיעו בחבלה בכוונה מחמירה. וממה נפשך; אם אכן היתה לשודד בפרשת ניסן כוונה כזו, הדבר משמיט את טענת המשיבה בדבר דמיון בין שני מעשי השוד. מכל מקום, היסוד הנפשי הנדרש לעבירת החבלה בכוונה מחמירה לא הוכח במהלך המשפט, ואין לדעת אם לא היה מדובר בפליטת כדור בלבד.

40. לחלופין, כנעאני משיג גם על גזר הדין. לערעור על גזר הדין אדרש בהמשך.

טענות המשיבה

41. המשיבה סומכת ידיה על קביעותיו העובדתיות של בית המשפט המחוזי כמו גם על המסקנות הלוגיות שגזר מהן, לפיהן לא יתכן הסבר סביר אחר למסכת הראיות מלבד הרשעתו של כנעאני.

42. לטענת המשיבה, לא יכול להיות ספק בכך שהאקדח שנתפס אצל כנעאני הוא זה ששימש למעשה השוד בפרשת ניסן. הדבר נגזר לא רק מבדיקת הקליע, אלא אף מבדיקת התרמיל של קליע זה שנמצא במונית של ניסן סמוך לאחר מעשה השוד. מעבר לכך, הספקות שמעלה כנעאני בנוגע לשרשרת המוצג של הקליע הם מופרכים, ואין כל ספק שמדובר בקליע שהוצא מגופו של ניסן. ממילא, משנמצא האקדח ברשותו של כנעאני עליו לספק הסבר לכך. אכן, אין בעצם הימצאות האקדח ברשותו משום חזקה תכופה שהוא ביצע את השוד, אך מדובר בראיה נסיבתית בעלת משקל רב, ועל כנעאני להסבירה. הסברו של כנעאני על דבר מציאת האקדח, כפי שקבע בית המשפט המחוזי, הוא תמוה ובלתי סביר. זאת, הן בנוגע לתכנית הבילוי שלו במועד מציאת האקדח, הן בנוגע לאופן שבו מצא את האקדח, ובעיקר בנוגע להתנהלותו במחסום המשטרתי. השוטרים שהיו במחסום תיארו את כנעאני מנסה להחביא את האקדח ולהעבירו לנהג בעת שהוצא מן הרכב, התנהגות הסותרת מכל וכל את טענת כנעאני כי רצה למסור את האקדח למשטרה מיוזמתו לאחר שמצאו.

43. באשר לאיכונים הטלפוניים: המשיבה מדגישה כי האיכונים שנעשו בפרשת ניסן אכן מתייחסים לשעות מספר קודם האירוע, אך הם מלמדים על הימצאותו של כנעאני ב"אזור המכללות", אזור מגורים וחינוך אשר אין בו מקומות בילוי, ועל-כן על כנעאני לספק הסבר להימצאותו באזור שומם זה. בטענתו הכללית כי נהג לבלות בתל אביב באותה

תקופה אין משום הסבר מדוע הוא נמצא באזור שאין בו אתרי בילוי. זאת ועוד, אחת השיחות שנעשו מאזור זה היא לאהאב בעל המוסך מטול כרם. שיחה לבעל מוסך בשעה 21:31 היא חריגה ודורשת אף היא הסבר, נוסף על כך שגם במועד התרחשותה של פרשת שמש התקשר כנעאני לאותו איהאב; הסבר כזה לא ניתן.

44. לטענת המשיבה, האיכונים בפרשת שמש מובילים באופן בולט אף יותר למסקנה המרשיעה, שכן האיכונים תואמים הן את עדות שמש בדבר מסלול נסיעת המונית, הן את דיווחי איתוראן על אודות הימצאות המונית לאחר מכן בנפת טול כרם. כל זאת בשילוב העובדה שכנעאני שוחח גם באותו ערב עם איהאב. האיכונים של כנעאני באזורים אלו מצריכים הסבר מניח את הדעת, וזה לא ניתן. כנעאני אכן באזור רמת אביב, בסמוך למקום בו עלה השודד למונית של שמש. כנעאני טען כי נהג להסתובב בתל אביב במועדונים וברים; באזור האמור אמנם יש בתי קפה, אך אין מועדונים וברים. הסבריו של כנעאני בנוגע לשהייתו באריאל אינם משכנעים אף הם. גרסתו בעניין קשריו עם אישה המתגוררת באריאל, ובעניין קשריו עם נשים בכלל, היתה מאד לא ברורה ומבולבלת בכל הנוגע ללוחות הזמנים של קשרים אלו. לא זו בלבד אלא שמגרסתו-שלו עולה כי בשלהי שנת 2010 כבר לא היה בקשר עם אישה זו. כמו כן לא ברור כיצד היה עמה באריאל ותוך דקות מספר כבר אכן באזור הר-ברכה, והסבריו לנסיעה זו חסרי הגיון.

45. המשיבה מסכימה לכך שאילו היו ברשותה רק האיכונים והסבריו המופרכים של כנעאני, לא היה די בכך לשם הרשעתו; אולם איכונים אלו משתלבים גם עם עדותו של שמש על שיחת הטלפון שביצע השודד במהלך הנסיעה ועם איכוני הרכב באמצעות האיתוראן לאחר מכן, וכן עם העובדה שבמהלך הערב התקשר כנעאני פעמיים לאיהאב. מכלול הנתונים הללו מהווה תצרף ראייתי המוביל למסקנה חד-משמעית כי כנעאני הוא זה שביצע גם את שוד המונית של שמש.

46. באשר להסברי כנעאני על נסיבות פציעתו ביום 4.11.2010, טוענת המשיבה כי אין בהם ממש. האורתופד אשר בדק את כנעאני אמר במפורש כי אי אפשר לדעת באיזו שעה התרחשה הפציעה, ואמנם מסתבר שהדבר ארע לפני שעה-שעתיים אך אולי גם קודם לכן. שנית, גרסתו של כנעאני בעניין הפציעה לא הייתה עקבית; בתחילה מסר שהחליק במדרגות, ולאחר זמן טען שהדבר ארע במחסן כלשהו ושם החליק על מדרגה אחת. לכך יש להוסיף את העובדה המתמיהה שאחיו של כנעאני, שהוא מעסיקו, לא ידע כלל על הפציעה המדוברת. שלישית, הפציעה מתיישבת עם תיאור השודד הקופץ מן המונית. אין בעובדה שהשודד רץ כשקפץ מהמונית כדי לשלול את משמעותו של ממצא זה, שהרי למערער לא נגרם שבר אלא נקע בלבד. ניסיון החיים מלמד שאדם יכול לעקם את קרסולו ולהמשיך בפעילות, כאשר הנפיחות והרגישות יבואו לידי ביטוי רק לאחר זמן.

47. המשיבה שבה ומדגישה את קווי הדמיון בין שני מעשי השוד: בשניהם ביקש השודד לנסוע למקומות בגוש דן שאינם מעוררים חשד; בשניהם שילם לנהג טרם הגעה ליעד; בשניהם התבצע איום באקדח כאשר השודד הזהיר את הנהגים בנימוס שכדאי להם לשתף פעולה; שניהם התבצעו בסמיכות זמנים. בשני מעשי השוד התקשר כנעאני לאיהאב, בעל המוסך מטול כרם. מפלט השיחות של כנעאני עולה כי כנעאני שוחח עם איהאב רק במועדים אלו, ואין זכר לשיחות עמו במועד אחר. אמנם קיימים הבדלים בין המקרים כפי שציין כנעאני, אולם קווי הדמיון איתנים ומחזקים את המסקנה שיש לשודד שביצע שוד אחד זיקת קשר מובהק לשני. באשר לאקדח ששימש בפרשת שמש, אשר זוהה כאמור על-ידי שמש ככסוף, טוענת המשיבה כי בשל העובדה ששמש התרשם מהאקדח כשהוא שרוי במצוקה, ובשים לב לשפשופים באקדח הנחזים ככסופים, פוחת משקלו של זיהוי זה. מכל מקום, טוענת המשיבה כי הדמיון בין המקרים אינו נסמך על שאלת זהות האקדח, אלא על כלל המאפיינים שנמנו לעיל, ועל-כן גם אילו הוכח שבמעשי השוד נעשה שימוש באקדחים שונים לא היה בכך כדי לבטל את ההרשעה באף אחת מן הפרשיות.

48. באשר לתזה החלופית של כנעאני, לפיה סביר להניח ששוהאנה הוא זה שביצע את מעשי השוד, מחזיקה המשיבה בעמדת בית המשפט המחוזי לפיה אין היתכנות לדבר הזה בשל מעצרו של שוהאנה באותו לילה. בניגוד לטענתו של כנעאני, בית המשפט המחוזי קבע ששוהאנה שוחרר רק בסביבות השעה 23:30 על סמך ראיות מוצקות. הדבר נתמך הן בכך שבתקציר התיק מצוינת השעה 23:31 (אמנם בלי שצוין שזוהי שעת שחרור), וכן על סמך עדותו של החוקר גבעול בנוגע לנהלי המשטרה באירועים מסוג זה. קביעה זו גם נתמכת באיכון מכשיר סלולרי שהיה בחזקתו של שוהאנה בתחנת דלק בכביש 443 בשעה 24:37. אשר על כן, אין יסוד להתערב בקביעה עובדתית זו. מעבר לכך טוענת המשיבה כי בניגוד לטענת כנעאני, הרי שמעשי שוד אחרים שכן יוחסו לשוהאנה בוצעו באמצעות איום בסכין ולא באקדח, ועל-כן אין סיבה להניח שמדובר באותו מבצע גם כאן.

49. באשר למחדלי החקירה להם טען כנעאני, השיבה המשיבה כי ככל שקיימים אי-אלו מחדלי חקירה הרי שהם לא קיפחו את הגנתו של כנעאני. לטענתה, צדק בית המשפט המחוזי בקביעתו כי לאור העובדה שנמצא ששוהאנה לא יכול היה לבצע את השוד אין משמעות של ממש למחדלים הנתענים. בנוגע לאיכונים של שוהאנה, נטען כי הללו נערכו אך ללא תוצאות, למעט איכון אחד המכשירים שלו בכביש 443 כאמור לעיל, נתון השולל את היתכנות היותו השודד בפרשת ניסן. באשר להבאת הרכב מטול כרם נטען כי מדובר בפרוצדורה צבאית מורכבת, אשר ממילא הייתה חסרת משמעות שכן במצבים כאלו לרוב מפורק הרכב לחלקים באופן מיידי. באשר לטענה בדבר קיומה של אינדיקציה מודיעינית על סוחר רכב אחר, המשמיטה את הקשר של איהאב לפרשיות הנדונות, נטען כי זו הוצגה באופן שאינו מדויק, וכי היא נדונה כבר בפני בית המשפט המחוזי במסגרת בקשה לגילוי ראיה במהלך המשפט, ונדחתה.

דיון והכרעה

50. הצגתי בפירוט רב, אולי רב מדי, את הטענות שהועלו נגד המסקנה המרשיעה שהסיק בית המשפט המחוזי מן הראיות הנסיבתיות, ואת תשובת המשיבה להן. בטרם אפנה לדון בטיבן של הטענות ולהכריע בהן, אזכיר בתמצית את אופן הבחינה של ראיות נסיבתיות כפי המקובל בפסיקתנו. דרך הילוכם של הצדדים ושל בית המשפט המחוזי לא נצמדה כל צורכה לאופן בחינת הראיות במתודה זו, ונדמה כי היא עשויה להועיל לנו לראות את היער שמבעד לסבך העצים של הראיות הנסיבתיות המרובות המרכיבות את הרשעת כנעאני.

ראיות נסיבתיות

51. ראיות נסיבתיות הן ראיות שאינן מוכיחות במישרין את קיומן של העובדות המספיקות להרשעה. חלף זאת, הן מבססות עובדות אחרות, שמהן ניתן להסיק באופן של היסק לוגי את התקיימות העובדות הטעונות הוכחה (ע"פ 6392/13 מדינת ישראל נ' קריאף, פסקה 96 (21.1.2015) (להלן: עניין קריאף); ע"פ 1888/02 מדינת ישראל נ' מקדאד, פ"ד נו(5) 221, 227 (2002); ע"פ 6167/99 בן שלוש נ' מדינת ישראל, פ"ד נו(6) 577, 586-587 (2003) (להלן: עניין בן שלוש); ע"פ 2661/13 יחיב נ' מדינת ישראל, פסקה 36 (18.2.2014) (להלן: עניין יחיב)). אופייה של ההוכחה הנסיבתית מעלה אפוא את הצורך לצלוח שני תנאים שונים על-מנת לבסס עליה הרשעה: הראשון הוא שהראיה האמורה אכן מבססת ממצא עובדתי כלשהו, היינו שאין היא ראיה שקרית. תנאי זה הוא משותף לכל ראיה; גם כשעסקינן בראיה ישירה יש לבחון את מהימנותה ואת דיותה בכדי לבסס ממצא עובדתי מרשיע. אולם כאשר מדובר בראיה נסיבתית לא די בכך, ועלינו לצלוח תנאי נוסף: נדרש להראות כי מן הראיה הנסיבתית יעלה ההיסק הלוגי בדבר התקיימות העובדות המרשיעות, מעבר לספק סביר (ראו עניין בן שלוש, עמוד 586-587; ע"פ 543/79 נגר נ' מדינת ישראל, פ"ד לה(1) 113, 141 (1980)).

52. המתודה שהתפתחה בפסיקתנו לבחינתן של ראיות נסיבתיות, לאור שני התנאים האמורים, היא במסגרת מבחן תלת-שלבי, כאשר השלב הראשון עוסק בהיבט הראשון שהוצג, ואילו השלבים השני והשלישי מטפלים בהיבט השני. בשלב ראשון, נבחנת כל ראיה נסיבתית בפני עצמה כדי לקבוע אם ניתן להשתית עליה ממצא עובדתי; שלב זה אינו שונה מן הבחינה הנעשית ביחס לראיות ישירות. במסגרתו נבחנות עוצמתן, מהימנותן ודיותן של הראיות שהובאו בכדי לבסס ממצא עובדתי מסוים, על מנת למגר את החשש שהראייה אינה ראיית אמת. שני השלבים הבאים של המבחן עניינם בגזירת המסקנה הלוגית מהממצאים העובדתיים שנקבעו. במסגרת השלב השני נבחנת התמונה הכוללת העולה מכלל הממצאים העובדתיים שנקבעו, לצורך קביעה אם עולה ממנה תמונה לכאורית המערבת את הנאשם בביצוע העברה. מסקנה זו נגזרת מצירופן של כלל הראיות הנסיבתיות לתמונה אחת, והיא מוסקת בהסתמך על ניסיון החיים והשכל הישר. אם אכן עולה תמונה כזו מן הראיות הנסיבתיות, יגיע השלב השלישי של המבחן. בשלב זה יועבר הנטל (באופן מתודי) אל הנאשם, להציע הסבר העשוי לשלול את ההנחה המפלילה העומדת נגדו. הסבר חלופי למערכת הראיות הנסיבתית, העשוי להותיר ספק סביר באשר להנחה המפלילה את הנאשם, די בו כדי לזכותו. על בית המשפט להשתכנע, אפוא, כי המסקנה ההגיונית היחידה העולה מן הראיות הנסיבתיות היא המסקנה המרשיעה (ע"פ 9372/03 פון ויזל נ' מדינת ישראל, פ"ד נט(1) 745, 753-754 (2004); כן ראו עניין יחיב, פסקה 37; עניין קריאף, פסקה 97; לביקורת על המבנה התלת-שלבי של המבחן ראו חוות דעתו של השופט נ' הנדל בעניין קריאף).

53. במסגרת השלב השני והשלישי של המבחן, אין להסתכל על כל ראיה נסיבתית בפני עצמה, אלא על המארג הנוצר ממכלול הראיות הנסיבתיות יחדיו. במה דברים אמורים? במסגרת השלב השני, אין הכרח להראות שכל ראיה נסיבתית כשלעצמה מובילה למסקנה מרשיעה; די בכך שכל ראיה בפני עצמה מעוררת חשד, ושצירוף כלל הראיות יחדיו הוא המוליד את המסקנה הלכאורית. הוא הדין גם בנוגע להסברים חלופיים לראיות הנסיבתיות במסגרת השלב השלישי: יתכן מצב בו לכל ראיה בפני עצמה ניתן הסבר אפשרי, אך צירוף ההסברים למכלול מעלה תמונה בלתי סבירה, שאינה מתקבלת על הדעת (ע"פ 6073/11 סגל נ' מדינת ישראל, פסקה 21 (11.6.2012); ע"פ 11541/05 פלוני נ' מדינת ישראל, פסקאות 19-20 (21.8.2006) (להלן: עניין פלוני); עניין יחיב, פסקה 38; עניין קריאף, פסקה 98).

54. בסופו של תהליך, על בית המשפט להשתכנע כי המסקנה הסבירה היחידה הנובעת ממכלול הראיות הנסיבתיות היא שהנאשם הוא זה שביצע את העברה על-מנת להרשיעו. לפיכך, כל עוד ניתן הסבר סביר אחר למכלול הראיות, לא ניתן יהיה להרשיע את הנאשם (ע"פ 2132/04 קייס נ' מדינת ישראל, פסקה 6 לפסק הדין של השופט א' פרוקצ'יה (28.5.2007) (להלן: עניין קייס); עניין פלוני, פסקה 19). מאידך גיסא, לא כל הסבר חלופי שולל את הרשעת הנאשם; כאשר מדובר בהסבר מאולץ או תאורטי, שאינו מעורר ספק סביר כלשהו, יורשע הנאשם: "על ההסתברות להתקיימותה של האפשרות האחרת, להיות מהותית ולא זניחה, צריך שתהיה לה אחיזה סבירה בחומר הראיות, ועליה לעמוד במבחני השכל הישר וניסיון החיים" (עניין קריאף, פסקה 100). חשוב לציין כי אף שהחלק השלישי של המבחן מעביר כביכול את נטל ההסבר אל כתפי הנאשם, מדובר בנטל טקטי בלבד; בסופו של דבר, חובתה של התביעה היא להוכיח מעבר לספק סביר את אשמתו של הנאשם, והיא גם זו אשר צריכה להוכיח שהמסקנה הסבירה היחידה העולה מן הראיות הנסיבתיות היא מסקנה מרשיעה; יחד עם זאת, יש משמעות רבה לגרסה הנמסרת מפיו של הנאשם ולמהימנותה, וזו נלקחת בחשבון שעה שבית המשפט בוחן אם קיימים הסברים סבירים אחרים למכלול הראיות. הנטל המוטל על הנאשם להציג הסבר חלופי סביר לראיות הנסיבתיות, יכבד ככל שראיות אלו מבססות מסקנה מפלילה חזקה (עניין קריאף, פסקה 124; וראו למשל עניין קייס, פסקאות 8-9 לפסק הדין של השופט פרוקצ'יה; עניין פלוני, פסקה 23).

הראיות הנסיבתיות בענייננו

55. מן הכללים אל הפרטים. מקצת טענותיו של כנעאני תוקפות את השלב הראשון של המבחן, קרי את הקביעות

העובדתיות שביסס בית המשפט המחוזי על סמך הראיות. בכלל זה, בעיקר, טענותיו של כנעאני בדבר שרשרת המוצג של הקליע, ובדבר שעת שחרורו של שוהאנה. כוחן של קביעות עובדתיות אלו הוא בדומה לקביעות עובדתיות הנעשות על סמך ראיות ישירות, ובדומה להן חל הכלל הרגיל ולפיו תימנע ערכאת הערעור מלהתערב בממצאים העובדתיים של הערכאה הדיונית (עניין קריאף, פסקה 119). לטעמי, לא הראה כנעאני טעם מדוע מן הראוי להתערב בקביעות עובדתיות אלו; טענותיו בעניין שבות וחוזרות על הטענות שהשמיע בבית המשפט המחוזי אשר התרשם בעצמו מן העדויות והראיות וקבע את ממצאיו על-פיהן. יתרה מכך, התזה המוצעת על-ידי כנעאני, הן בעניין שרשרת המוצג של הקליע, הן בעניין שחרורו של שוהאנה, היא תזה חלשה כשלעצמה, ואינה משכנעת. לפיכך איני רואה טעם לסטות מן ההנחה שהאקדח שנמצא ברשותו של כנעאני אכן שימש לשוד בפרשת ניסן, וכן ששוהאנה שוחרר במחסום מכבים בסמוך לשעת שוד זה, כך שבלתי אפשרי היה שהוא ביצע את מעשה השוד האמור.

56. מכאן נפנה לשאלת המסקנה הלוגית הנגזרת ממכלול הראיות הנסיבתיות. האם מן הללו עולה התמונה הלכאורית שכנעאני הוא אשר ביצע את מעשי השוד? אם התשובה לשאלה זו חיובית היא, האם ניתן להעלות הסבר סביר אחר לראיות הנסיבתיות, שלפיו כנעאני אינו מבצע מעשי השוד? שאלות אלו נבחן כעת, כל פרשת שוד בפני עצמה; נפתח בפרשת ניסן.

התמונה המצטיירת מן הראיות בפרשת ניסן

57. מכלול הראיות הנסיבתיות בפרשת ניסן הוא כדלקמן: כנעאני החזיק באקדח ששימש לביצוע השוד, כשלושה וחצי חודשים לאחריו; כנעאני אוכן באזור שבו עלה השודד למונית, כמה שעות לפני מעשה השוד; כנעאני קיבל טיפול רפואי בשל נקע ברגלו יום למחרת השוד, כשידוע שהשודד קפץ מן המונית תוך כדי נסיעה; כנעאני התקשר לביל השוד לאיהאב, בעל מוסך מטול כרם. האם מכלול זה מעלה תמונה לכאורית לפיה כנעאני הוא מבצע מעשה השוד?

58. תשובתי לשאלה זו בחיוב. הימצאות האקדח בידי כנעאני היא ראיה כבדת משקל. אכן, אין היא בגדר "חזקה תכופה" במובנה הרגיל, בשל חלוף הזמן; אך היא בהחלט ראיה נסיבתית כבדת משקל, שכנעאני נדרש להסבירה (השוו לע"פ 8584/13 שטארה נ' מדינת ישראל, פסקה 22 (30.6.2014)). על ראיה זו, יש להוסיף את שאר הראיות הנסיבתיות, אשר כל אחת מהן כשלעצמה אינה קושרת את כנעאני למעשה, אך צירופן יחדיו יוצר תמונה לכאורית לפיה כנעאני הוא מבצע השוד בפרשת ניסן. כעת יש לעבור לשלב השלישי של בחינת הראיות הנסיבתיות, ולברר אם תמונה לכאורית זו היא ההסבר הסביר היחיד למכלול הראיות הנסיבתיות.

59. לטעמי התשובה לשאלה זו בחיוב אף היא. אני מקבל את עמדת המשיבה לפיה הסבריו של כנעאני לכל אחת מן הראיות הנסיבתיות אינם משכנעים. במיוחד קשה בעיני גרסתו של כנעאני בנוגע לסיפור מציאת האקדח. עצם הימצאותו של כנעאני באזור צומת ראם אינה מובנת, ולא כל שכן תיאורו בדבר מציאת האקדח חשוף על הקרקע. במיוחד קשה הסתרת האקדח, הן מחברו הן מהשוטרים, שעה שלטענתו תכנן למסרו למשטרה בהקדם האפשרי. הסברו על אודות הפציעה במהלך העבודה גם הוא קשה בעיני, שעה שאחיו-מעסיקו של כנעאני כלל לא ידע עליה. לכך מצטרף הקושי בכך שכנעאני התקשר לבעל המוסך שלו בשעה 21:30 בלילה ללא מתן הסבר משכנע. גם אם אתן למערער להנות מהספק בדבר איכוננו באזור השוד כמה שעות לפניו, אני סבור שההסבר שניתן למכלול הראיות הנסיבתיות אינו מצליח לעורר ספק סביר בדבר היותו של כנעאני מבצע השוד.

התמונה המצטיירת מן הראיות בפרשת שמש

60. מכלול הראיות הנסיבתיות בפרשת שמש כשהיא עומדת בפני עצמה מסתכם בעיקר באיכוני תקשורת - איכוני כנעאני עובר לזמן בו התרחש השוד ובמהלכו, בהצלבת איכון הרכב באמצעות האיתוראן ובתוספת העובדה כי שוחח באותו ערב עם איהאב. האם מנתונים אלו בלבד עולה תמונה לכאורית הקושרת את כנעאני לביצוע השוד? למען האמת אומר כי אני מסופק בשאלה זו; אלא, שיש לצרף למכלול הראיות הנסיבתיות הללו גם את הראיות המבססות דמיון בין שני מקרי השוד. בעוד שבפרשת ניסן ניתן להגיע לתוצאה המרשיעה גם ללא הזדקקות לדמיון זה, הרי שבפרשת שמש נסמכת ההרשעה, לטעמי, גם על דמיון זה. שעה שקבענו כי כנעאני הוא אשר ביצע את ניסיון השוד בפרשת ניסן, הרי שניתן להסתמך על הדמיון בין שתי הפרשות אשר מקשר את כנעאני באופן הדוק למדי גם לשוד שבפרשת שמש. לפיכך, לראיות הנסיבתיות מתחום מחקרי התקשורת שצינתי להן, יש להוסיף גם את העובדה שכנעאני הוא זה שביצע ניסיון שוד מספר ימים לאחר מכן, בתבנית שיש בינה לבין השוד בפרשת שמש קווי דמיון מובהקים, שעיקרם תשלום חמישים ₪ עוד במהלך הנסיעה, נסיעה לקצה אזור עירוני בגוש דן, ואיום באמצעות אקדח תוך ניסיון לגרום לשיתוף פעולה. ההתייחסות אל שתי פרשות השוד כקשורות זו בזו מחזק מאוד גם את משקלה של הראיה הנסיבתית של שיחת הטלפון אל איהאב. עצם השיחה, כשהיא לעצמה, אמנם מעוררת שאלה אך משקלה מועט; אולם כאשר לוקחים בחשבון ששיחה כזו נערכה גם בערב השוד של ניסן, ומאידך גיסא כנעאני לא התקשר לאיהאב באף מועד אחד, מעלה באופן ניכר את משקלה של הראיה.

61. כנעאני ניסה לפרום את החוט המחבר בין שתי פרשות השוד, בהצביעו על נקודות הבדל ביניהן. כנעאני טען לשני הבדלים מרכזיים: האחד הוא שבפרשת שמש בוצע השוד באמצעות שניים, ואילו בפרשת ניסן הוא בוצע על-ידי שודד יחיד. לטעמי הבדל זה אינו מאיין את הקשר החזק בין הפרשות, במיוחד בשל העובדה שהשוד בפרשת ניסן לא צלח בשל התנגדותו של הנהג. אם הנהג היה משתף פעולה עם השודד יתכן וגם שוד זה היה מסתיים בהצטרפותו של שותף. נקודה שניה היא היסוד הנפשי השונה, כך נטען, של השודדים. בפרשת שמש השודד לא תכנן לפגוע בנהג, ואילו בפרשת ניסן הוא עשה כן - ולפי עמדת המשיבה, בכוונה מחמירה. גם דין טענה זו להידחות. ההבדל בין הפרשות אינו נעוץ בכוונתו של השודד אלא בתגובתו של הנשדד. מסתבר שגם בפרשת ניסן השודד לא היה מעוניין בפגיעה בנהג מלכתחילה, אך כוונה זו התגבשה במהלך השוד, לאחר שניסן התנגד לשוד והתפתחה תגרה ביניהם. בשתי הפרשות נכון היה השודד להשתמש באלים אם יתעורר הצורך בכך, למרות שהיה מעדיף שצורך כזה לא יתעורר; למעשה, צורך זה התעורר בפרשת ניסן ולא התעורר בפרשת שמש. זוהי תמצית ההבדל בין הפרשות וממילא אין בו כדי לאיין את הדמיון ביניהן.

62. הצדדים הכבירו במילים בעניין זיהויו של האקדח על-ידי שמש כאקדח כסוף, בעוד שהאקדח שנתפס אצל כנעאני הוא אקדח שחור. אינני רואה מניעה להשאיר שאלה זו בצריך-עיון, אף כי ניתנו הסברים משכנעים למדי לאותו זיהוי. סבורני כי גם אם השוד בפרשת שמש בוצע באמצעות אקדח שונה מזה ששימש בפרשת ניסן, עדיין מדובר במעשי שוד שיש ביניהם קשר הדוק. קשר זה, בצירוף שאר הראיות הנסיבתיות, מצייר תמונה לכאורית שבה יש לזהות את כנעאני כשודד גם בפרשת שמש. זאת, ללא תלות בשאלת זיהויו של האקדח בפרשה זו.

63. לאור האמור, אני סבור שניתן לצלוח את השלב השני של המבחן התלת-שלבי, ולקבוע כי מן הראיות הנסיבתיות עולה תמונה לכאורית לפיה כנעאני הוא אשר ביצע את מעשה השוד גם בפרשת שמש. כעת ניצבים אנו בפני השלב השלישי: עלינו לבחון אם ניתן לספק הסבר סביר כלשהו למכלול הראיות הנסיבתיות הללו לבד ממסקנה מרשיעה. לטעמי, התשובה לכך בשלילה. הסבריו של כנעאני להימצאותו באזורים שבהם אוכן לא שכנעו את בית המשפט המחוזי, ואף אותי הם אינם משכנעים כלל. הימצאותו באזור המסוים שבו אוכן בתל אביב לא תואם את טענותיו בדבר יציאה לברים ומועדונים; גרסתו לעניין הימצאותו באריאל בגין קשר עם אישה לא היתה סדורה, ולא הוסבר מדוע נסע מאריאל

לכיוון הר ברכה. הוא הדין לפשר שיחותיו עם איהאב; אדם אינו מתקשר לבעל המוסך שלו בשעות המאוחרות של הלילה ללא סיבה, ולכל הפחות היה מצופה כי יתקשר אליו גם במועדים אחרים. בהתחשב בכך שמכלול הראיות הנסיבתיות - בעיקר לאור הדמיון הרב שבין הפרשות - מטיל צל כבד על כנעאני, הרי שלטעמי אין הסבר סביר אחר למכלול הראיות מלבד הרשעתו של כנעאני.

64. מן הדברים עד כה עולה כי יש לדחות את הערעור על הכרעת הדין ולהרשיע את כנעאני בכל העברות שיוחסו לו. אולם בטרם נגיע למסקנה זו עלינו להתמודד עם שתי טענות נוספות של כנעאני: האחת עניינה ביסוד הנפשי של עברת החבלה בכוונה מחמירה, והשנייה עניינה במחדלי חקירה של המשיבה.

65. עבירת חבלה בכוונה מחמירה לפי 329(א)(1) לחוק העונשין, דורשת כשמה יסוד נפשי של כוונה. האם בענייננו הוכח יסוד נפשי זה? בית המשפט המחוזי לא דן בשאלה זו, והסתפק בכך ש"לא נשמעה כל טענה שהעובדות המתוארות בכתב האישום אינן מגבשות את העבירות (הוראות החיקוק), על יסודן הנפשי, הכלולות בו" (עמוד 35 להכרעת הדין). סנגורו של כנעאני נתלה בהערה זו בשלב גזר הדין, וביקש מבית המשפט המחוזי לשנות את הכרעת הדין בשל כך; בית המשפט המחוזי סרב לפתוח בשלב דיוני זה את הכרעת הדין, אך העיר "שהנאשם דרך את אקדחו וכיוון אותו לעבר ניסן. פעולה זו אמנם כוונה לשם איום אך בהמשך, כדי לגרום לירייה, היה על הנאשם לסחוט את ההדק או ללחוץ עליו. זו פעולה רצונית ומודעת. אין לי כל יסוד להניח שהמכה שהכה ניסן בידו של הנאשם או תפיסת היד של הנאשם בידי ניסן 'גרמה' להתהוות ירייה באורח בלתי רצוני. גם אם הלחיצה על ההדק הייתה 'תגובתית' (אינסטינקטיבית) נוכח המכה ביד, עדיין פועל ידו של הנאשם הייתה, ולפיכך ניתן להחיל עליה את החזקה שאדם מתכוון לתוצאות הטבעיות הנובעות ממעשהו" (גזר הדין, עמוד 414-415 לפרוטוקול). עוד העיר בית המשפט המחוזי כי גם לאור כלל הצפיות ניתן לומר שאדם המחזיק באקדח, דורך אותו, מצמיד את האקדח הדרוך לרקתו של אדם אחר ודורש ממנו לעשות מעשה באיומי האקדח, כמוהו כמי שרואה כאפשרות קרובה לוודאי שיתרחש מעשה ירי.

66. אף אני סבור כי לאור נסיבות האירוע, כלל הצפיות מחייב להניח כי השודד אשר ירה בניסן עשה זאת מתוך כוונה. סעיף 20(ב) לחוק העונשין קובע כי "לענין כוונה, ראייה מראש את התרחשות התוצאות, כאפשרות קרובה לוודאי, כמוה כמטרה לגרמן". סעיף זה, המתייחס לעבירות תוצאתיות, חל בענייננו (יורם רבין ויניב ואקי דיני עונשין כרך א 449 (מהדורה שלישית, 2014); ע"פ 4597/00 עובדיה נ' מדינת ישראל (26.12.2000)). מכאן, שגם אם הירי בוצע מתוך התגרה שנבעה מהתגוננותו של ניסן, הרי שלאור כלל הצפיות יש לקבוע כי התקיים רכיב הכוונה שבעבירה המיוחסת למערער.

67. לבסוף, אתייחס בקצרה למחדלי החקירה עליהם טוען כנעאני. מחדלי החקירה האמורים מתייחסים בעיקרם לאפשרות ההפללה של שוהאנה בביצוע מעשי השוד. אף אני סבור, כדעת בית המשפט המחוזי, כי משעה שהוכח לפניו בראיות מספיקות כי אין כל אפשרות מעשית ששוהאנה ביצע את מעשה השוד בפרשת ניסן, שוב אין לייחס משקל מכריע למחדלי החקירה הנטענים, וזאת מבלי צורך לדון בכל אחד מהם לגופו ולהכריע אם אכן היה מחדל של ממש בהתנהלות המשיבה. במצב הדברים האמור, אינני רואה כיצד המחדלים הנטענים קיפחו את הגנתו של כנעאני (וראו ע"פ 5386/05 אלחורטי נ' מדינת ישראל, פסקה ז (18.5.2006); ע"פ 5373/12 אבורמד נ' מדינת ישראל, פסקה 48 (15.4.2015)). לפיכך נדחית אף טענתו זו של כנעאני.

68. משאמרנו כל אשר אמרנו, אין מנוס מלדחות את הערעור ולהותיר את הרשעת כנעאני על כנה בכל העבירות

בהן הורשעו. מכאן, אעבור לדון בערעור על גזר הדין.

הערעור על גזר הדין

71. לאחר שקבע בית המשפט המחוזי את מתחם הענישה ההולם עבור כל פרשת שוד כשלעצמה, הוא דן את כנעאני בגין כלל מעשיו לשלוש עשרה שנים מאחורי סורג ובריוח ומאסר על-תנאי, וחייב אותו בתשלום פיצוי כספי לקרבנות העבירות.
72. בערעור על גזר הדין טען כנעאני כי עונש זה חורג באופן ניכר מרמת הענישה המקובלת בעבירות מסוג זה, ואף מפנה לפסקי דין בהקשרים דומים שבהם ניתנו עונשים פחותים. נוסף על כך, טען כנעאני כי בית המשפט לא הביא בחשבון נסיבות רבות שבכוחן לקבוע את עונשו של כנעאני ברף התחתון של מתחם הענישה. נסיבותיו של כנעאני – בחור צעיר, רווק בן 34 המנהל אורח חיים נורמטיבי, אשר למעט הפרשה הזו נעדר עבר פלילי כלל – היו צריכים להטות את הכף לעונש המצוי בצד הנמוך של מתחם הענישה.
73. מנגד, טענה ב"כ המשיבה לפנינו כי מדובר במעשים חמורים במיוחד: מעשי שוד באמצעות איום באקדח טעון ודרוך, אשר באחד מהם גם יצא האיום אל הפועל. מעשים כגון אלו מצדיקים ענישה מחמירה במיוחד. בנוסף לכך יש לקחת בחשבון את עצם נשיאת הנשק האסורה של כנעאני; בעניין זה הורשע כנעאני בהליך אחר (ת"פ 11-02-46812) והמשיבה סבורה כי העונש שנגזר עליו בעניין זה הוא קל במיוחד. המשיבה הגישה ערעור על קולת העונש באותו הליך, אולם בהמלצתנו הסכימה למשוך את הערעור (ע"פ 5481/11 מדינת ישראל נ' כנעאני (26.11.2015)). מכל מקום, לעמדתה יש לתת משקל לנקודה זו בקביעת גזר הדין דנן.
74. אודה כי גזר הדין שניתן למערער בבית המשפט המחוזי הוא גזר דין מחמיר. אף על-פי כן, אציע כי לא נסטה כאן מן הכלל הרגיל שלפיו ערכאת הערעור אינה ממהרת להתערב בגזר הדין שניתן בערכאה הדיונית, אם אינו חורג במידה קיצונית ממדיניות הענישה המקובלת והראויה (ע"פ 2439/10 פלוני נ' מדינת ישראל, פסקה 14 (6.6.2012); ע"פ 2632/13 פלוני נ' מדינת ישראל, פסקה 8 (9.12.2014)). זאת, הן בשל כך שהעונש שהושת על כנעאני מצוי עמוק בתוככי מתחם הענישה שקבע בית המשפט המחוזי, והן מתוך תשומת לב להערתנו בעניין קולת העונש שהושת על כנעאני בעניין נשיאת הנשק שלא כדין, שבעקבותיה חזרה בה המשיבה מערעורה.
75. סוף דבר, אציע לחברי לדחות את הערעור; הן על הכרעת הדין, הן על גזר הדין.

שׁוֹפֵט

השופט י' דנציגר:

אני מסכים.

שופט

השופטת ע' ברון;

אני מסכימה.

שופטת

הוחלט כאמור בפסק הדין של השופט נעם סולברג.

ניתן היום, ט"ז בטבת התשע"ו (28.12.2015).

שופטת

שופט

שופט
